

שיטת 12 הצעדים – כפירה ביסודות האמונה

מאמר זה יחולק לשלושה חלקים:

(א) רקע כללי על שיטת 12 הצעדים

(ב) ציטוטי כפירה מתוך קבוצות הטיפול התורניות.

(ג) דעת גדולי הוראה נגד השימוש בשיטת הצעדים.

חלק א: רקע כללי על שיטת 12 הצעדים

שיטת הצעדים נוסדה בשנת 1935 על ידי שני גויים שהיו מכורים כבדים לאלכוהול: ביל ווילסון ובוב סמית. מכורים אלה הופנו לקבוצת אוקספורד הנוצרית, מתוך מגמה שהעבודה הרוחנית שם תוכל לסייע להם להיות "נקיים". הם נכחו לראות כי אכן אימוץ הדרך הרוחנית של קבוצת אוקספורד הצליחה לגרום להם להיות "מכורים נקיים", והם השפיעו על מכורים נוספים ללכת בדרך ריפוי רוחנית זו. כך, הקבוצות הראשונות של "אלכוהוליסטים אנונימיים" (AA) היו בהכוונתם הרוחנית המלאה של כמרי קבוצת אוקספורד.

אחד ממייסדי השיטה רצה שתכנית זו תסייע לכל בני העולם (לא רק לבני קבוצת אוקספורד). לשם כך הוא ייסד את הכלל של "אלוהים כפי הבנתך". כלומר, כל מטופל יפעיל תהליך רוחני זה על אלוהים שהוא בוחר לעצמו (אלוהים הכפוף לכללים של התכנית). תהליך רוחני זה הלך והתגבש בניסוח **12 הצעדים**.

במילים אחרות, שיטת 12 הצעדים מהווה תיעוד מפורט – הן ברעיונות והן בסגנון הדיבור והכתיבה – של התהליך הרוחני שאותו עברו המטופלים בכנסיות של קבוצת אוקספורד, לבד מבחירת האלוהים שכלפיו מופנה התהליך (בכנסיות הנ"ל עשו המטופלים תהליך זה כלפי אותו האיש יש"ו).

כפי שנראה לקמן, בית היוצר הנוצרי של שיטת הצעדים הטביע את חותמו באופן מובהק על תכניה של השיטה: התהליך הרוחני אותו מאמץ המטופל מושתת על תפיסות עולם נוצריות, חומרי השיטה מושתתים על הדרכות של כמרים נוצריים, והמטפלים בשיטה זו מעבירים מסורת רוחנית זו לדורות הבאים.

מאידך, השיטה מבלבלת מאד, מכיוון שעל אף היותה נוצרית במהותה, היא אינה מטיפה בגלוי לנצרות. להיפך, היא מעודדת את המטופל להמשיך להאמין באלוהים שלו ולקיים את הטקסים הדתיים שהוא רוצה בהם, **תוך שהיא מציעה את תפיסותיה הרוחניות כבסיס לכל אלה**, היינו, בסיס רוחני לכל אמונה ודת הקיימים בעולם (על פי העיקרון של "אלוהים לפי הבנתך").

במסגרת זו לא נאריך בהסברת העקרונות הרוחניים של השיטה, מפני שלפעמים דרך הקיצור עדיפה, אלא נציג מספר ציטוטים המצביעים בבירור על הכפירה הגדולה שבשיטה זו, המושתתת על רעיונות פרוטסטנטיים מובהקים. לקבלת מידע מפורט יותר ניתן לפנות לארגון "טהרת החינוך והטיפול בישראל": Yisraelsaba12@gmail.com.

חלק ב: ציטוטי כפירה מתוך קבוצות הטיפול התורניות

להלן ציטוטים מתוך דבריהם של גורמים תורניים, המפיצים את שיטת הצעדים בכל רחבי הארץ:

מטופל: "התכנית בנויה על הכרה בחוסר אונים. זה כולל את האמירה **שכל מה שהיה עד עכשיו הוא מחלה ולא חטא, כי לא הייתה לי בחירה בעניין**. מקפידים על זה מאד, ומי שמנסה להגיד שזה חטא חוטף "מקלחת". **על זה בנוי הכול**, אם לא הייתי חסר אונים – אז אין ממה להירפא, וכל התכנית נעלמת".

רב: חוסר אונים היינו **שעמל לא יעזור כלל**. זה לא בשליטתי. אני אתן דוגמה: יש מולך עוגת קצפת. אתה אומר: זה שולט בי. אני לא יכול לעמוד מול זה. יש לי תשוקה שמפעילה אותי, אני בובה שלה. אני לא מנהל את חיי. ה"הודינו שאנחנו חסרי אונים" מלמד אותך להסתכל על זה **כמחלה** שממרת את חייך בגלל שאתה הפכת לבובה... כשאני מגלה **שנטלו ממני את הבחירה**.

מטפל: תספוג את האמירה "אני לא יכול". **זה לא משהו שהוא לא מוסרי**, זה לא משהו שהוא לא בסדר. זה לא משהו שהוא נכון או לא נכון, אלא, **אני לא יכול שלא לאכול את העוגה הזאת, אין לי שום אפשרות שלא לאכול את העוגה הזאת**.

רב: זה ודאי שאסור להסתכל בדברים לא צנועים, השאלה עכשיו היא אם אני יכול או לא יכול (לקיים זאת), ועכשיו אני אומר כל אחד יעשה בדיקה.

האמירה שהקב"ה לא מביא על האדם ניסיונות שהוא לא יכול לעמוד בהם נכונה רק בהקשר של גדר ה"יכול", ולא נכונה בתוך גדר ה"לא יכול" (=כשהוא חסר אונים).

נשים לב: השיטה גורמת לאותו רב להאמין שיש מצוות שאין לאדם כוח אנושי לקיים אותם, ויש ניסיונות שהקב"ה מביא על האדם ולא נתן לו כוח אנושי לעמוד בהם.

אתר אינטרנט: אנחנו מתמודדים עם התאוה, אך, בעוד חלקנו רק מתמודדים עם הרגל רע, חלק אחר הפכו למכורים אמיתיים. אלו מאיתנו שאינם מכורים יכולים להיעזר במגוון כלים רגילים לשינוי הרגלים רעים. אבל יש גם את אלו (=והם "המכורים האמיתיים") שעברו את גבול העזרה אנושית (=אין להם כוח אנושי להתגבר על התאוה). המסר של ה-AA אליו באמצעות ה-SA (כינויים לקבוצות הטיפול של שיטת הצעדים) היה קשור לקבלת העובדה שאני שונה במהות מלא-מכורים, וקבלת העובדה שאני לא אדם רע שצריך להיות טוב יותר, אלא אדם חולה שצריך להבריא. תשובה רגילה לא עזרה לי כלל, פשוט מפני שהיא לא בנויה לאנשים עם מחלת נפש.

נשים לב: המכורים מוגדרים כחסרי כוח אנושי להתגבר ולקיים את מצוות ה', נפילותיהם אינם חטא אלא מחלת נפש של חוסר יכולת שליטה עצמית ביחס למצוות מסוימות. עבור אנשים אלה לא מועילים ספרי התשובה הרגילים (ובכלל זה שאר ספרי מוסר, כפי שנוכר בכמה מקומות), שהרי אין להם כוח אנושי כלל.

אתר אינטרנט: יש להבחין בין אדם מכור לאדם רגיל. אדם רגיל מסתבך באותם "פיצולים" שבין היצר הרע שבו לבין היצר הטוב שבו. אליו פונות ההדרכות של חז"ל ושל גדולי ישראל. לעומת זאת, המכור הוא חולה ולא חוטא. ההבחנה בין חולה לחוטא חשובה ביותר על מנת להפקיע את השאלה המוסרית-דתית מתוך תהליך ההחלמה שלי.

לכל אחד מאיתנו יש מערכת המכונה "מערכת ההנאה". אצל מכורים, ה^נתיבים המוחיים באזור זה שונים. ההתנהגויות של המכור הינן בעלות מגוון השפעות מוחיות ייחודיות. כשאני מבין שיש לי מוגבלות במוח – הדרך הבסיסית ביותר להתמודד איתם היא קודם כל להסיר את המטען הכבד של רגשות האשמה. ההתמכרות היא סיפור טראגי של מצוקה, ולא סיפור המשקף הידרדרות מוסרית. כשאני חולה – אני לא חוטא. פירוש המילה "חולה" היא כפשוטה: סובל מבעיות שמקשות על התפקוד וגורמות סבל מסיבות שאינן תלויות באדם או בכוח הרצון שלו.

זהו המקום המרכזי אותו חסרים הרבנים. הם לא מכירים באבחנה אותה אני מתאר כרגע בין מכורים לשאינם מכורים. הם אינם מכירים או מקבלים את העובדה שדפוס של התמכרות לעריות יוצר שינויים מוחיים לא נשלטים. המכור מאבד את הזיכרון, ובאופן בלתי נשלט מנסה להשיג שוב ושוב את הדבר הנצרך לו באופן כפייתי. קיים בלבול גדול בין בעיות דתיות לבין בעיות רפואיות של מוגבלות מוחית.

נשים לב: יש כאן ניסיון לעגן את הכפירה בשם המדע, כאילו יש מושג של שוטה למצוות מסוימות בלבד, אשר כלפי אדם כזה לא שייכות ההדרכות של חז"ל וגדולי ישראל. יש צורך לזכור שאין בכוחו של המדע לקעקע את יסודות היהדות, ולפי היהדות כל עוד אדם אינו בגדר ההלכתי של שוטה (הפטור מכל תרי"ג המצוות ואינו בר דעת בשום עניין) אין שום ניסיון שה' נותן לאדם שאין לאדם כוחות אנושיים לעמוד בו. כמובן, שיטת הצעדים אינה יכולה להועיל מאומה לשוטה גמור, שהרי שוטה גמור אינו בר דעת לקבל על עצמו שום סוג של עבודה רוחנית (בין שהיא כשרה או אסורה), ואדרבה, עצם זה ששיטת הצעדים מועילה למטופליה זה עצמו הוכחה מובהקת שלפי האמת אינם שוטים כלל, ויש להם כוח שליטה עצמית מלאה בכל התחומים, אלא שהם משתמשים באמונות של כפירה כדי להירפא וכנ"ל.

יש לתת את הדעת לכך שהולכת ומתרחבת לנגד עינינו המגמה של חוטאים שאליהם לא מופנות ההדרכות של חז"ל ושל גדולי ישראל. יש להיזהר מאד ממוגמה מסוכנת זו.

חלק ג: דעת גדולי הוראה נגד השימוש בשיטת הצעדים

גדולי הוראה פסקו: שיטת 12 הצעדים הינה כפירה גמורה ביסודות האמונה, ואסורה בכל שימוש שהוא (טיפולי או חינוכי), ללא יוצא מן הכלל. כאמור, הכפירה נמצאה גם בקרב מוסדות וארגונים תורניים המפיצים או משתמשים בשיטה זו.

להלן מעט מדבריהם של כמה מגדולי ההוראה בעניין זה:

הרב צבי טאו: הרב טאו הורה למעשה למטופלים פתולוגיים לעזוב את הטיפול בשיטה זו מחמת הכפירה שבה. הרב אינו נותן הסכמה למוסדות טיפול ומוקדי סיוע אם הם הולכים או משתתפים בשיטת שנים עשר הצעדים.

כך פורסם על ידי אחד מתלמידיו: "שוחחתי עם הרב טאו שליט"א, ואמר לי... ש"שומר נפשו ירחק מזה", בין למכורים ובין שאינם ממש מכורים... ניכרים בה יסודות נוצריים של ייאוש, עייפות וחוסר אמון ואמונה בעצמנו, וזה "מתיישב" טוב באווירה הכללית שהחברה נמצאת בה של עייפות מאידאליים, עייפות בתורה, עייפות בעניין ארץ ישראל וכו', ועתה הופיעה שיטה שנתנת כביכול אישור לעייפות זו".

הרב יצחק גינזבורג: "צריך לדעת שמקור שיטת 12 הצעדים הוא בנצרות (והיא בעצם משקפת את תמצית האמונה הנוצרית)... היסוד הוא האמונה הנוצרית שהחטא הוא מושרש באנושות מחטא אדם הראשון ואין מנוס ממנו ועל כן הוא בעצם מחלה אנושית אנושה שאין לה מרפא..."

...את זה לעומת זה עשה האלקים. שיטת 12 הצעדים באמת עושה רושם שתואמת את תורת החסידות וכו', אך אליבא דאמת הוא "כקוף בפני אדם". וכפי שכתבנו, השיטה מבוססת על האמונה הנוצרית שהחטא מושרש בעצם מציאות האדם (ושעל כן אין להתיחס אליו כחטא אלא כמחלה), ההיפך הגמור מאמונת היהדות בבחירה חופשית וכו'..."

הרב יצחק זילברשטיין: הגישה היסודית היא שכל שימוש בחומר גויי שעוסק בקשר לאלוקים - יש איסור תורה בעצם השימוש בו, גם אם אין בו כפירה, שנאמר (דברים יב, ל-לא): "השָׁמֵר לְךָ פֶּן תִּנְקֹשׁ אַחֲרֵיהֶם... וּפֶן תִּדְרֹשׁ לְאֱלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֹהִים אֲתָּאֵלֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה כֵּן גַּם אֲנִי: לֹא תַעֲשֶׂה כֵּן לְה' אֱלֹהֶיךָ", ועיין שם בדברי הרמב"ן.

לפי דבריו, היות ושיטת הצעדים מושתתת על חומרי דת נוצריים (מקבוצת אוקספורד) בשילוב של רכיבי כפירה נוספים, חל איסור תורה על השימוש בשיטה זו.

הרב אליהו זייני: שיטת הצעדים הינה כפירה גמורה ביסודות האמונה, ועוד, שנוגדת היא את השכל הפשוט והישר, בכך שהיא הופכת את האדם לייצור בעל עוצמה רבה לחטוא, ומאידך, נטול כוח לעשות טוב.

הרב שמואל טל: "הנני להודיע כי שיטת "שתיים עשרה הצעדים" מושתתת על עקרונות רוחניים הנוגדים דעת תורה וסותרים את יסודות אמונת תורתנו הקדושה (כידוע, שיטה זו התפתחה כשיטה רוחנית בקרב גויים נוצרים וכופרים).

לפיכך, שיטה זו אסורה בשימוש בכל אופן שהוא ולכל מטרה שהיא, הן כשיטה חינוכית והן כשיטה טיפולית, ולא שייך בה שום אופן היתר, מחמת הפגיעה ביסודות האמונה. כמובן, יש לחזק את ידם של העוסקים בעבודת החינוך והטיפול על טהרת הקודש, ללא תערובת של סיגים זרים".

הרב אלי בוק: הכפירה של שיטת 12 הצעדים מקלקלת יותר מהכפירה של שפינוזה בשעתה, מפני שכפירת שיטת הצעדים מצליחה להפיל ברשתה תלמידי חכמים רבים, להיכנס לתוך בתי המדרש, ולהיחשב בטעות כאילו היא חלק מן היהדות על ידי גילוי פנים בתורה שלא כהלכה (ראה אדר היקר עמוד קלד').

לסיום נציין כי השיטה אינה ניתנת ל"גיוור" כלל, מפני שהרעיון הרוחני המנחה אותה מראשיתה ועד סופה נוגד לחלוטין את אמונות היהדות. בנוסף, אימוץ הדרך הרוחנית של שיטת הצעדים מקלקלת את תפיסת היהדות בתחומים רבים מאד.